

Т. Кухар [3, с. 102] досліджуючи психологічні ресурси особистості в умовах сучасних викликів, визначає ресурси як те, що потрібно особистості або суспільству для ефективного функціонування та створення достойної якості життя. Основною функцією психологічних ресурсів особистості є забезпечення її тими можливостями, завдяки яким вона буде здатна подолати складну життєву ситуацію, іноді травмівну і стресову, а також реалізувати свої плани, досягти власної мети.

На переконання, О. Штепи психологічні ресурси особистості є індивідуальними екзистенційними можливостями людини, які виявляються через прагнення до самовизначення [4, с. 786]. Психологічна ресурсність особистості виявляється як досвід усвідомлення особистістю власних можливостей, який стає потенціалом для надання підтримки іншим, саморозкриття і творчого саморозвитку в професії [4].

У психологічній допомозі варто звернутися до ресурсоорієнтованих моделей подолання стресу. Однією з них є модель «BASIC Ph» (розроблена ізраїльським професором Мулі Лахадом). Ресурсні модальності BASIC PH: 1) Belief (від англ. «віра») – філософія життя, моральні цінності; 2) Affect (афект, емоція) – почуття, емоції; 3) Social support (соціальна підтримка); 4) Imagination (уява) – творчість, фантазія; 5) Cognition (пізнання) – свідомість, думка; 6) Physiology (фізіологія) – фізична, чуттєва та діяльна модальність.

Один із ключових компонентів психологічної допомоги в складних життєвих обставинах – це актуалізація ресурсів, які дозволяють максимально включити механізми подолання та адаптації.

Джерела та література

1. Зеленська О. Ментальне здоров'я – один із найбільших глобальних викликів майбутнього. URL: <https://www.president.gov.ua/news/olena-zelenska-mentalne-zdorovya-odin-iz-najbilshih-globalni-85665>. (дата звернення 14.04.2024).

2. Кондратюк С.М. Активізація ресурсів особистості – запорука збереження психологічного здоров'я // Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. №2. 2022. URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/197/173>. (дата звернення 14.04.2024).

3. Кухар Т. В., Волеваха І. Б. Психологічні ресурси особистості в умовах сучасних викликів. Науковий вісник Сіверщини. Серія : Освіта. Соціальні та поведінкові науки. 2020. № 2. С. 94–104. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/> (дата звернення 14.04.2024).

4. Штепа О. С. Особливості зв'язку психологічної та персональної ресурсності особистості. Проблеми сучасної психології. 2013. Вип. 21. С. 782–791.

УДК 159.9

Потіха О., канд. іст. наук

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

Дудун Ю.

Галицький фаховий коледж імені В'ячеслава Чорновола, Україна

ВТРАЧЕНЕ ДИТИНСТВО: УКРАЇНСЬКІ ДІТИ ВІЙНИ

Анотація. Розглянуто негативний вплив війни на українських дітей. Висвітлено сценарії примусового вивезення українських дітей в Росію і Білорусь та заходи для їх повернення в Україну. Ця стаття розкриває важливий аспект гуманітарної кризи в Україні та показує необхідність захисту прав та добробуту дітей під час війни.

Ключові слова. Російсько-українська війна, діти, депортація.

Potikha O., PhD

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

Dudun Yu.

Vyacheslav Chornovil Halytskyi College, Ukraine

LOST CHILDHOOD: UKRAINIAN CHILDREN OF WAR

Abstract. *The negative impact of the war on Ukrainian children is considered. Scenarios of forced removal of Ukrainian children to Russia and Belarus and measures for their return to Ukraine are highlighted. This article reveals an important aspect of the humanitarian crisis in Ukraine and shows the need to protect the rights and welfare of children during war.*

Keywords: *Russian-Ukrainian war, children of war, deportation.*

Понад десять років Україна потерпає від російської агресії на сході, а більше двох років українські міста і села по всій території зазнають жорстоких ударів російських ракет. Під час війни діти є найбільш вразливою категорією населення.

Від повсюдних вбивств, каліцтв, викрадень, сексуального насильства, вербування окупантами до збройних угруповань, ракетних ударів по школах і лікарнях в Україні продовжують потерпати діти як у зоні бойових дій, так і на окупованих територіях. За офіційними даними за останній рік в результаті бойових дій загинула 71 дитина (від початку повномасштабної війни в Україні загинуло 539 дітей), а 1287 дітей поранені. У серпні минулого року Міська рада Маріуполя отримала списки дітей, яких вбили у місті російські загарбники у 2022 р. під час безжального бомбардування міста. Згідно зі списком окупантів, загинула 101 маріупольська дитина, лише 87 дітей вдалося ідентифікувати [4]. За даними Нацполіції за минулий рік зникло 1667 дітей (2071 дитина від початку війни), в Офісі Генпрокурора повідомляють, що від початку повномасштабної війни 15 дітей постраждали від сексуального насильства [1].

На жаль, набув систематичного характеру процес примусового вивезення українських дітей в Росію. Якщо, у перші два місяці повномасштабної війни росіяни вивезли з окупованих районів Донецької та Луганської областей 2389 дітей [7], у квітні минулого року на території РФ перебувало 19384 незаконно вивезених дитини, то станом на 10 квітня 2024 р. кількість українських дітей, які пройшли процес депортації зросла і становить 19546 дітей [1].

За словами повноваженої Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації Д. Герасимчук існує кілька сценаріїв, за якими російські загарбники здійснюють депортацію українських дітей, а саме: вбивство батьків; розлучають дітей з батьками під час фільтраційних заходів; вивозять із закладів інституційного догляду; вилучають із біологічних родин шляхом позбавлення батьків під вигаданими приводами батьківських прав або змушують їх підписати «дозвіл» вивезти в «оздоровчі» табори, звідки дітей уже не повертають додому [5].

Ще один сценарій вивезення дітей – проведення примусових медичних оглядів на тимчасово окупованих територіях (ТОТ). Під приводом виявлених «діагнозів» та з погрозами позбавлення батьківських прав українських дітей відправляють на лікування чи реабілітацію в російські табори. Так, за перший квартал 2023 р. з ТОТ в такий спосіб було депортовано в РФ 105 тис. маленьких українців: 39 тис. дітей з Донеччини та 66 тис. з Луганщини [9]. Нині у законний спосіб вдалося повернути в Україну 388 дітей (лише 27 – за останній рік), які зараз перебувають в безпеці зі своїми родинами [1].

Ситуація з викраденням українських дітей стає дедалі трагічнішою. За підрахунками Європарламенту кількість депортованих дітей, лише приблизно, може становити від 16 до 300 тис. У квітні 2022 р. уповноважена ВР України з прав людини повідомила про більш як 120 тисяч українських дітей, – сиріт і тих, хто має батьків, – силоміць вивезених з окупованих територій в Росію [8]. Велику розбіжність у цифрі пояснюють тим, що вивозити дітей росіяни почали ще з 2014 р. А за даними Регіонального центру з прав людини зазначається, що в Росію депортовані від 260 тис. до 700 тис. українських дітей, які мають батьків. Проте, і це не остаточна цифра. Як повідомляє інтернет-портал «Діти війни» на основі інформації з відкритих

російських джерел, з України депортовано 744 тис. українських дітей [1]. На жаль, точну кількість постраждалих дітей встановити неможливо через активні бойові дії та тимчасову окупацію частини території України.

В депортації українських дітей задіяна також Білорусь. Так, 16 листопада 2023 р. Лабораторія гуманітарних досліджень Ельської школи громадського здоров'я (Yale Humanitarian Research Lab) в рамках проекту Conflict Observatory (програма, яка підтримується Держдепартаментом США) опублікувала звіт «Співпраця Білорусі з Росією в систематичній депортації українських дітей», де задокументовано роль О. Лукашенка та російських і білоруських «спецслужб» в переміщенні дітей з українських окупованих територій до Білорусі. Звіт містить ключові висновки щодо кількості переміщених українських дітей, місць, маршрутів і програм переміщення, а також ключових фігур в ухваленні й реалізації рішення про депортацію.

Як зазначено в звіті, щонайменше 2442 українських дітей віком від 6 до 17 років, у тому числі діти з соціально незахищених категорій, були переміщені з 17 міст України до щонайменше 13 закладів у Білорусі [10, 11]. Чергова зустріч білоруського диктатора з українськими дітьми відбулася у кінці грудня минулого року. Білоруська опозиція стверджує, що система незаконного переміщення українських дітей до Білорусі працює досі і закликає Міжнародний кримінальний суд притягнути Лукашенка та його чиновників до відповідальності [2].

Доля українських дітей на ТОТ України і тих, які опинилися в Росії, залежить від окупантів. В березні минулого року Центр національного спротиву (ЦНС) оприлюднив мапу таборів, куди росіяни вивозять депортованих українських дітей. У порівнянні з 2023 р. за останній рік кількість російських дитячих таборів та центрів мілітарного виховання зростає. Мапа показує розміщення 52 дитячих й 15 військових таборів (45 і 12 минулого року), розташованих в Росії, а також на ТОТ Криму та Луганщини [6, 8].

Географія дитячих таборів та мілітарних центрів в РФ вказує на систематичний характер та заздалегідь спланований процес депортації неповнолітніх з України. Попри те, російська пропаганда стверджує про «вимушений крок» щодо переміщення українських дітей, використовуючи свої злочинні сценарії.

Ельська лабораторія гуманітарних досліджень ще в лютому минулого року опублікувала незалежний звіт з детальним описом мережі керованих Росією закладів і процесів, які використовуються для переселення тисяч українських дітей до територій, підконтрольних російському уряду [12]. Мета таборів – політичне перевиховання українських дітей. Операція централізовано координується Федеральним урядом Росії і включає всі рівні влади. В таборах за заздалегідь підготовленою програмою здійснюють ідеологічну «обробку» свідомості українських дітей, з метою створення вірних режимові підлітків, яких згодом можна буде використовувати проти їх Батьківщини.

На ТОТ окупаційна здійснює заходи, спрямовані на примусову інтеграцію українських дітей та молоді у російський соціокультурний простір. Найбільш вразливі верстви населення є легкою здобиччю для ворога – сироти чи діти, позбавлені батьківського піклування, з яких, на думку окупантів, можна безкарно «виховати» прихильників окупаційної влади. З цією метою у школах-інтернатах на проводяться пропагандистські зустрічі дітей з представниками російських силових структур [3]. Ще в березні минулого року окупанти анонсували створення молодіжних організацій за аналогом російського комсомолу для пропаганди та «інтеграції» захоплених регіонів України в «руській мір». Мета усіх цих заходів – нищення української нації на тимчасово захоплених територіях. Адже їх пропагандистські методи спрямовані на зміну самоідентифікації цілого покоління, що є ознакою геноциду.

Процес розслідування депортації дітей з України триває понад два роки – від початку повномасштабної війни. У ньому задіяні як українські владні структури, так Управління Верховного комісара з прав людини Організації Об'єднаних Націй. Проте, країна-агресорка

прагне знищити національну ідентичність юних українців, піддаючи їх ідеологічній пропаганді, орієнтованій на Росію. Дії РФ протирічать фундаментальним принципам захисту дітей в умовах війни, є потенційними порушеннями Конвенції про права дитини та Женевської конвенції і є воєнними злочинами.

Джерела та література

1. Державний портал «Діти війни» // URL: <https://childrenofwar.gov.ua/> (дата звернення: 10.04.2024)
2. До Білорусі прибула ще одна група депортованих українських дітей, їх зустрів Лукашенко // URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-bilorus-lukashenko-deportovani-dity/32751936.html>
3. З інтернату в поліцаї. Окупанти готують собі майбутніх посібників серед українських сиріт // URL: <https://sprotyv.mod.gov.ua/z-internatu-v-politsayi-okupanty-gotuyut-sobi-majbutnih-posibnykiv-sered-ukrayinskyh-syrit/>
4. Окупанти визнали кількість вбитих ними дітей у Маріуполі – міськрада // URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/08/19/novyna/suspilstvo/okupanty-vyznaly-kilkist-vbytyh-nymy-ditej-mariupoli-miskrada>
5. Права дітей під час війни // URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3715651-prava-ditej-pid-cas-vijni.html>
6. Потіха О. Доли українських дітей на тимчасово окупованих територіях України // Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки: Збірник тез III Міжнародної наукової конференції, 20-21 квітня 2023 р. / упоряд. Криськов А.А., Габрусєва Н.В. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2023. С. 27-30.
7. Потіха О., Дубровська В. Українські діти війни // Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки: Збірник тез II Міжнародної наукової конференції, 21-22 квітня 2022 р. / Упорядники: А.А. Криськов, В.В. Вишньовський та Н.В. Габрусєва. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2022. С. 54-56.
8. Російські табори «перевиховання» українських дітей // URL: <https://www.google.com/maps/d/u/0/viewer?mid=1GLwnLPtWow4JPiB-w0MzV4jXnYonifk&ll=56.39562469852851%2C61.23356543138239&z=4>
9. Росіяни вивезли понад 100 тис. дітей зі сходу України на «лікування» // URL: <https://sprotyv.mod.gov.ua/2023/04/12/rosiyany-vyvezly-ponad-100-tys-ditej-zi-shodu-ukrayiny-na-likuvannya/>
10. Савчук М., Шаюлюга А. Українських дітей вчать любити Росію: спецтабори, пісні «Любе», зустрічі з військовими (розслідування) // URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/skhemy-ukrayinski-dity-bilorus/32831012.html>
11. У США оприлюднили розслідування про роль Лукашенка в незаконному переміщенні українських дітей до Білорусі // URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-bilorus-ukrayinski-dity-lukashenko/32687932.html>
12. Russia's Systematic Program for the Re-education and Adoption of Ukraine's Children // URL: <https://hub.conflictobservatory.org/portal/apps/sites/#/home/pages/children-camps-1>

УДК 324(477):659.41(045)

Рудюк Д.; Шадюк Т., канд. філос. наук, доц.

Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне, Україна

ІНФОРМАЦІЙНО-КУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анотація. *Останні військові події в Україні змусили західно-європейські країни та США зміцнити глобалізаційні зв'язки та захист інформаційних активів. Складність контролю над медіа та інформаційною культурою зростає з активізацією міжнародних відносин та*